

SIDE

No. 9

Salzburg, 25. augustil 1945

1 nädalalik

LIITLASTE KONTROLLKOMIS -

JON BULGAARIASSE

Parlamendivalimised lükati edasi. - Briti ja USA vahelastumise avaldas mõju

8.08.45, 25. aug. (BBC). Bulgaaria valitsus teatas täna, et ta on otsustanud homme, 26. aug. ette nähtud parlamendivalimised edasi lükata. Valimiste edasilükkamine on USA, Briti ja Prantsuse nootide tulemuseks, kes teatasid, et nad ei tunnusta eelseliseid valimisi.

Ühtlasi on Bulgaaria valitsus esitanud liitlaste ees sooviga kontrollkomisjoni saatmiseks Bulgaariasse, kes jälgiks, et valimised viiakse läbi vabalt ja demokraatlikult.

Bulgaria peaminister teatas, et valimiste edasilükkamine on tingitud Bulgaaria soovist seada järele normaalsed vahekorrad ning sõlmida rahulepingut liitlastega.

USA AJAKIRJANIKUD POOLASSE JA BULGAARIASSE

Washington, 25.8. (BBC). Bulgaaria ja Poola valitsused on otsustanud vastu võtta bulgaar USA soovile anda reale USA ajalehekorrespondentidele tegutsesimisele. Seni anti välismaa ajalehtede esindajatele sissosõidu load Bulgaariasse ja Poolasse ilma tegutsesimise lubadeta.

OKUPATSIOONIVÕIMUDE NÕU-

PIDAMINE

Viin, 25.8. (BBC). Nelja okupatsioonivõimu esindajate vahel peetud nõupidamisel Viinis otsustati anda kavade koostamisele majanduslike vahetõrgete kõrvaldamiseks okupatsioonivõimude vahel.

LIITLASTE MAABUMINE

JAAPANIS EDASI LÜKATUD

Tokio, 25.8. Jaapani valitsus on kindral Mac Arthurile teatanud, et ettevalmistused liitlaste vägede vastuvõetaks venivad liiklomis- ja seadmete kahjustamise tagajärjel taifuuni poolt. Liitlaste maabumine algus Jaapanis on taifuuni tõttu edasi lükatud 48 tunni võrra. Esimesed õhusõudid maabuvad teisipäeval.

KREEKA EI VAJA VÕBRAID.

London, 25.8. (VP). Kreeka kommunistide juht Zacharindas seletas: Ma ei vaja võbraid oma riigis. Kodanikud parteid, kes kummardavad inglasi, ei oes nagu orjad, on vastutavad praeguse olukorra eest Kreekas.

LAAGER UNKRA HOODA-

MISELE ?

18ni päev tagasi teatas laagri ameerikalaste komandant, et sinised balti põgerike laagrid viiakse ligemal ajal üle UNRRA töitlustamisela Komandant. avaldas komandant soovimist, et liitlaste UNRRA alla tootmist 25. aug.

Kõne täna seni ei ole aga UNRRA laagrit üle võtnud, kuigi UNRRA esindajad külastasid mõni päev tagasi mõle laagrit. Tõenäoliselt selgub küsimus eeloleva nädala jooksul.

VALE INFORMATSIOON ?

Sofia (OW). T. Kostov, Bulgaaria kommunistliku partei sekretär seletas, et Bulgaaria eelseliste valimiste ning valitsuse mitteinrustamine põhjonevat Bulgaaria "rahva-väerlaste" poolt antud informatsioonil.

VAPEJUHUMID IRAANIS

Tehran, 25.8. (Router) Iraanis on toimunud vahetumaid pahe-poolsote ja parempoolsote vahel. Ajakirjandus on jagunenud kahte leeri, südistades üksteist "venelaste poolt äraostetud kommunistideks" ja "inglaste reaktsionärideks".

BULGAARIA

Kõrgoleva nõudela poliitiliselt silmapaistvamate sündmuseks on kahtlemata USA, Inglise ja teataval määral ka Prantsuse valitsuste sammud Bulgaaria suhtes ning terav kriitika teiste Balkani kommunistide mõju all seisvate valitsuste kohta.

Reimesena teatas USA välisminister Byrnes, et USA valitsus ei saa tunnustada 26. aug. ette nõutud Bulgaaria parlamendivalimisi, kuna need ei sobi demokraatlikult ja ei pea võimalikuks sõlmida rahulepingat nende valimiste põhjal kujutatava valitsusega.

Vähem hiljem järgnes sarnaselt Briti valitsuse poolt. Inglise välisminister Bevin teatas oma kõnes lisaks sellele, et Briti valitsus ei pea ka Rumeenia ja Ungari valitsusi vastuvõetavaks nende rahvaste enamusel soovidele.

Kogu lääneriikide ajakirjandus, välja arvatud kommunistlikud lehed, tervitasi oma valitsuste vahelastumist Bulgaarias, nühos selles esimest tegelikku sammu. Atlandi deklaratsiooni elluviimise suunas, nii palju kui see iganes on võimalik. N. Liidu poolt suhtuti liitlaste sammusse väga jahedalt, "Izvestia" ühes oma juhtkirjas ründas seda väga teravalt, nimetades lääneriikide noote teiste riikide siiasajadusse vahelosogemiseks.

Kuna aga lääneriigid omavad ilmselt küllalda- selt vahendeid, et oma sammudele vajalikku kaalu anda, otsustas Moskvas loetuv Bulgaaria valitsus vastavalt tänastele raadiotesadelele USA-le ja Britile järele anda. Valimised on odasi lükatud kuni liitlaste kontrollkomisjonit saabuvaks, kes jälgiks nende läbiviimist.

See on õieti esimene oluline juhus, kus N. Liit või talle loetuvad valitsused teevad lääneriiki- dele järeleandmisi. Tekib küsimus, kas see pole vahest esimene hiljem järgnevate hulgas.

USA'l ja Britil näib olevat kindel kavatsus analoogiliselt tegutseda ka muude Balkani riiki- de suhtes, nagu seda näitab Bevini kõne. See võib olla kaugolevatavate poliitiliste mudatusteni viitamas.

WE

Vahejuhtumid Hiinas

T'ungking (V.P.) Hiina rahvuslike ja kommunist- like jõudude vahel on tekkinud terav konflikt. T'ungkingis ilmava kommunistliku lehe teatel on kommunistlikud väeosa Põhja- ja Kesk-Hiinas koondanud oma jõud ofensiiiviks.

Kommunistlikud üksused olevat jõudnud Wanpingi ja Nanyeni linnadeni Pekingi läheduses ning võitlevat jaapanlaste vastu Tientsini tänavail. Jaapani teadoteagentuuri andmisil on hiina kom- munistid saanud odasi tungima piki Nanking- Shanghai raudteed, rühnates jaapani garnisone.

SALZBURGI

E. U.

Jalga ja vabevõlli- võetiused Salzburgi ja Olomaustria vahel korraldatakse 2. sept. Salzburgis.

Lõbustustevõtted Franz Joseph pargis Salzburgis avatakse 1. sept., jättes tege- wema kuni 31. okt.-ni. Pargis esuvad 1831le karu ellid, laskohallid jne.

Nol. poolakat pühitased Unkeri kõrgkarjamaal karjaste hütte, viies kaasa 24 kg juustu, 16 kg võid ja muid. Hiljem tabati nad ameeriklas- te poolt.

100 USA naiskompanii liiget saabus Salzbur- gi, et hoolitseda Salz- burgis ja selle ümbrus- ses asuva 15.000 USA sõduri kultuuriliste vajaduste eest.

KA RUMENIA ...

Washington (OWI). Ru- meenia kuningas on pöördunud USA, Briti ja N. Liidu valitsuste po- le palvaga, et need ri- gid antaksid kaasa kõi- ki Rumeenia poliitili- si suundi haarava valit- suse moodustamisel.

Kuningas solotas üht- lasi, et ta on silma- paistvate poliitiliste juhtidega nõu pidanud ning et enamus neist on nõustunud valitsuse kujundamisest osa võt- ma, mis esindeks rahva kõiki gaateid, võimalda- des sooga Potsdami kok- kuleppes ette nähtud rahulepingu sõlmimist ning ühendum Rahvaste organisatsioonist osa- võttu.

Selle tulemusena on ku- ningas palunud senist valitsust tagasi astuda, et võimaldada lahendust.

MOODUSTATI UUS KULTUUR -TOIMKOND

Lasteosakond likvideeriti. - Toimkonnale anti volitused uute osakondade ellukutsumiseks

Eile võrastlõunel peeti kultuurtoimkonna kokkukatsel kahe laagri ühine koosolek uue kultuurtoimkonna moodustamiseks, et tõmmata üritustega kaasata ka viimasei uuest laagrist, kus elanike arv on vahetpidamata kasvanud juba peagu sama suureks kui Rauchenbichleri laagris.

Koosolekul otsustati moodustada uus kultuurtoimkond kolme sektsiooniga senise viie asemel. Edasi lähevad taguti senisel kujal keelte ja spordisektsioonid, kuna muusika- ja ajaviitesektsioonid ühendati. Lastesektsioon, kes seni ei ole jõudnud üldise tegevust alustada, otsustati likvideerida, pealegi kus olemasolevad võimklused siin suurt midagi ei lase ära teha.

Uued sektsioonide juhatused moodustati järgnevas koosseisus:

Kultuurilise ajaviite sektsioon: U. Loigom, pr. L. Paidla, pr. Mäeots (uus laager); L. Veske, K. Randma ja pr. Kruut (vana laager).

Spordisektsioon: Cleo Järver ja pr. Mäeots (uus laager), Kalev Susi ja pr. Bigi (v.lg.).

Keelisektsioon: uuest laagrist pr. Urv ja Rauchenbichleri laagrist pr. Reilmann.

Sektsioonide juhatuses moodustavad üldise kultuurtoimkonna.

Toimkonnale anti koosolekul ühtlasi volitused ja järele korraldada uute sektsioonide ellukutsumiseks, selleks liikmete juurdekohteerimiseks ja üksteise sektsioonide eraldamiseks kaheks erisektsiooniks, juhul, kui seal tegevus on mitmekesisestunud ja paindunud avaraks.

TEH VÕIMALUSI LAAGRI -ELANIKELE

Salsburgis peatuv eestlane Jakob Adamson on USA võimude nõusolekul kutsunud ellu chitufirma mitmesuguste chituse ja remantide 14biviimiseks. Oma ettevõtte juure tahab J. Adamson tšelli võtta peamiselt välismaalasi, et võimaldada nendele tšelli teenistust.

Firma juurde vajatakse lukuseppi, mürisepi, pööriseppi, maalreid, krohvijaid, plekiseppi, seppi, autojuhte, motoriste, pottsepi ja abitšelliseid: edasi tehnilise personali meistreid ja kantseliseid. Tšell on võimalik saada nii meestel kui ka naistel. Tšell on pikkus on ette nähtud 9 1/2 tundi, kusjuures laupäev ja pühapäev on vaba. Tasu maksmine toimub üldiselt tavaliste normide alusel. Tšellist osavõtjad koondatakse Salsburgis erilagrisse, kus nendele võimaldatakse toitu päevase ratsioonina 3000 kalori ulatuses. Perikonnaliikmed, kellel samuti on lubatud laagrisse astuda, ja kes tšelli ei kät, saavad tavalise toidunormi - s.o. ca 2000 kal. Tšellist osavõtjale on võimaldatud ka tšellirietus.

KOMITEE ESIMEESSCHWABISCH-HALLI

Schwabisch-Hallis toimus eesti komiteede esindajate üldkoosolekust, mis peetakse pühapäeval, 2. sept., vstab Salsburgi komiteest osa esimees Aug. P. R. n. a. Ta ütleb välja, kas homme või esmaspäeval, võttes soovijailt kaasa ka kirju Schwabisch-Halli osakomiteetidele.

Võimaluse korral tahab komitee esimees külastada ka teisi eesti suuremaid kolooniaid. Lõuna-Saksa aladel.

LAAGRI UUS KOMANDANT

Alates esmaspäevast hakkab Rauchenbichleri laagrit juhtima uus ameeriklastest komandant. Senine komandant seržant Champion on lahkunud puhkusele.

TRANSPORDID BAIERISSELAAGRI

Baieris esineva tšellu soopide min tšellu on tagasi sõbradude transpordid Austriast ajutiselt pandud seisma. Järjekordne ešelon rii gisakslasi pidi Baierisse sõitma kaks päeva nädala lõpul, millega kavatses kaasa sõita ka kümme konda lätlast Rauchenbichleri laagrist.

UUS MÜSTERLAAGER BALTIARAHVASTELE

on loodud Hamburgis 14. nädala laagrisse on paigutatud peamiselt need baltimaalased, kes soosid teooside vahetamisega Mecklenburgist lääne poole üle toodi. Toit laagris on rahuldav. Lühulgas antakse iga päev 1 kg leiba ja 65 g võid. Sigarette saab iga laagrielanik 5 tükki päevas.

-----000-----

KÄRNTENIS 100 - 150 MESTLAST

Laager, kus ei tohi pidada tagavara toitaineid

Eile külastasid Salzburgi laagrit kaks Spittali eestlast (Kärntenis), et selgitada siinseid elamisi. Inglise ja võimalusi ameeriklaste alale ületulekuks.

Inglaste poolt okupeeritud Kärntenis hinnatakse eestlaste üldarvu 100-150-le. Suuremaks eesti kolooniaks on siin Lienz (Drau Märes), kus peatub praegu umbes 40 eestlast. Eestlased elavad erakorralistes, suures austerlaste tavallise toidukaardi.

Spittali laagris on praegu 7 ja Villachis 13 kaasmehelast. Üksikuid eestlasi või eesti perekondi on laiali mitmel pool väherates asulates.

Spittali laagris, mis koosneb 18 kuni 100 m pikkusest barekist, moodustavad enamusrahvuse jugoslaavlased, kelle käes on ka laagri administratiivne juhtimine inglasest komandandi kõrval ja toitlustamine. Lätlasi on laagris 150 ümber.

Toiduks antakse laagris hommikul kruus mõrudat kohvi, umbes 350 g leiba (pärvasõõr portsj.) ja 10-20 g võid. Lõunaks on 1 hobuseliha suppi (viimaseil ajal ajuti ka loomaliha) ning õhtuks tee, mille juurde antakse suviliha või umbes 1/2 supilusikatäit konservi. Sigarette laagrielanikele ei anta, samuti pole saadud ka Punase Risti kingituspakke. Riidvarustusena jagati ühe korra välja Hitlerjugondi munda-

roid. Sageli on laagris sokenudsi jugoslaavlastega kes käivad talukerjandelt loomi varustamas. "Aktiivseid" tulemusena on nüüd laagris kehtestatud kard, mille järel igasuguste liiatoiduainete hoidmine peale laagri toidu on keelatud. Inglise komandandi poolt on testatud, et kui kolleegi juurest leitakse tagavaratoiduaineid või ka tsiviilelanike toidukaarte, siis karistatakse süüdlast kodumaale tagasi saatmisega.

ESTLASTE KUDUMISVABRIK VÖCKLABRUCKI

Vöcklabruckis elavad eestlased Toffer ja Kohnberg on hakanud kohapeal organiseerima kudumisvabrikut, kus tahetakse teenistust võimaldada osajoonse kodumalastel ja teistest rahvastest põgenikest. Vabrik loodetakse lasta käiku juba lähemal ajal.

SALZBURGI LÄTI KOMITEE

esimehaks valiti komitee koosseisul sarnane esimees Gerakans tagasi. C. oli varuvalt Riias "Lihaekspordi" abidirektor ja tšeb-praegu Salzburgis ühe firma juures raamatupidajana. Komitee asjaajajaks valiti pastor Reinfels.

ESTIKEELSEID JUMALATEENISTUSI TIROOLIS

Pastor R. Troost peab homme, 26. aug. jumalateenistuse Feldkirchis ja 27. aug. Bregenzis.

S P O R T**J. VERNIKU SPORDI JUBIL**

Homme, 26. aug. tähistab oma sportliku tegevuse 15. aastapäeva laagri kolk ja naljalaselt toimotaja Julius Vernik. Tähtpäeva puhul korraldatakse pühapäeva õhtul laagribuul kergejõustiku õhtumiting, millest võtab osa ka juubilar, kes võistleb kaasa heidetel ja hüpetes.

J. Vernik pidas oma esimese võistluse 26.8.1930 Tšrvas, kus ta - olles tollal 16-aastane - tuli 25 km jalgrattasõidu esimeseks ajaga 50 m. 40 sek. Kergejõustikus on ta korraldelt võistelnud Eesti esivõistlustel 1933. a. tuli ta esivõistlustel vassarheites III k. tagajärjega 45.08. Vassarheites on tema kaks ka Valga maak. rekord. On korraldelt tulnud maakondlikel võistlustel Valgamaa meistriks.

Edukalt on J. Vernik võistelnud ka laskesõustikus, kus ta muuhulgas võitis kaitseliidu esivõistlustel Euroopa meister Kotkast. On tulnud kohtadele nii Eesti esivõistlustel kui ka kaitseliidu esivõistlustel.

Tõstmises on J. Verniku nimel Valga maakonna rekordid kahega rohinisega (92,5 kg) ja kihaga tõukamises (127,5 kg).

Laskespordis on V. tulnud Valga maleva lahinglaske meistriks kütide klassis, on võtnud osa ja tulnud kohtadele ka kaitseliidu üleriigilistel laskesõistlustel.

Lisaks 18 igale on J. Vernik harrastanud veel jalgpalli (väravavahina), võrkpalli ja palju muid asiasid. Eritise innuga on võtnud osa ka Salzburgi laagri sportlikest üritustest organisatsioonina ja kaasa võistlujana.

-----oOo-----

K A A S M A A L A S I

R O O T S I S

Eestlased on saanud endale juba "jalad alla". - Rootsi õnnestus p44-
20-25 tuhandel eestlasel

Möödunud sügisestel rasketel päevadel, kui tahes tahtmata tuli kodumaalt lahkuda, püüti esijoones pääseda erapooletu Rootsi pinnale.

Sinna pääs oli aga niivõrd suurte, peamiselt sakslaste poolt etteveeretatud takistustega seotud, et valdavamal osal tuli paratamatult kavatsust muuta ja Rootsi asemel sõita Saksa maale.

Nagu hiljem selgus, oli kõigist raskusist hoolimata õnnestunud siiski tuhandetel kaasmaalastel jõuda üle mere Rootsi pinnale.

Stockholmis ilmuvate eesti ajalehtede teatel asub Rootsis pisut üle 20.000 (mõnede andmete järel 25.000) eesti põgenikku. Kruuta rohkesti on Rootsi pääsenud üldtuntud nimega tegelasi eesti intelligenti hulgas. Nii on olemasolevatel andmetel Rootsis:

advokaatidest

Pukk, Rier jt.,

Ülikooli õppejõududest

rektor Kant, professorid

Schlossmann, Riives, Lõks,

Kleitsmann;

kirjanikest

Suits, Under, Adson, Gailit

Mäik, Uibopuu, Edg. Saks,

Ev. Voik, A. Kallas ja A.

Kivikas (kaks viimast

tulid siia Soomest);

teatriinimestest

Olak, Kompus, Liina Reiman

Olga Tiedeberg, Els Vaar-

menn, Arne Viisimaa, Edo

Karriso, Mari Kamp,

Klaudia Maldutis, Priit

Hallap, tenor Harry Ka-

sik, Teet Koppel, Marje

Perikas;

muusikameestest

Olav Roots, Verner Nerrep,

prof. Aavik;

kunstnikest

kujur Ernst Jõessaar, ma-

lijad Grünberg, Ole, Nõm-

mik, Haamer, Karin Luts,

Arno Vihalet, E. Pehap;

vaimlikest

piiskop Köpp, pastorid Th

hevili, Uhke, Lättik, Kool,

Kütt, Tõldsepp;

edasi mag. J. Aavik, dr. J.

Raukas jpt.

Eesti põgenike asju

Rootsis korraldab koos-

kõlas valituse organi-

tega Eesti Komitee (Est-

niska Kommitten, Storkyr-

kobrinken 9 III, Stockholm)

mis loodi esialgse Hjälps-

organisationen'i asemel.

Komitee juures on korral-

datud ka

kartoteek Rootsis ole-

vate eestlaste aadressi

dern.

Sisestulekuid saab komi-

tee peamiselt eestlaste

poolt maksetavast liik-

memaksudest. Komiteel il-

lmas oma häälekandja "Tea-

taja".

Rootsi saabunud eestla-

sed asusid esialgu laag-

rites, kust nüüd on ena-

mas inimesi aga juba

välja läinud, leides en-

dale töökohta ja korteri.

Rohkesti on eestlasi asu-

nud tööle põllumajandu-

ses, metsatööl, tekstiil-

tööstustes jne. Kuna kee-

lekõsimus teenistuskoh-

tade leidmisel on üheks

suuremaks takistavaks te-

guriks, on kõikjal eest-

laste suuremates keskus-

tes hakatud korraldama

rootsi keele kursusi.

Erialalisi kursusi sme-

ti ümberõppimiseks on

toimunud põllumajanduse

siirdujatele.

Tasuolud ei olevat Root-

sis, nagu mõnedes sealt

saabunud kirjades k3-
neletakse, mitte just
kõige paremad, kuna vä-

lismaalastele ei mak-

seta seda palka, mida

saavad rootslased ise.

Nüüd oli Pärnu arst

dr. Kaarele maksetud

haiglas tasu vaid 180

krooni kuus, kuna pesu-

mine teenivat Rootsis

keskmiselt 300 krooni

kuus. Dr. Kaar oli muu-

de haiglas koht saades

leidnud ka vastuvõeta-

va korteri, mille eest

aga nõuti kuudri 150

krooni!

Võrreastavaks nähteks

oli Eestist Rootsi saa-

bujale kaupade kül-

lus, mis näis meenutavat

kuragisi aegu Eestis

enne sõda. Kahjuks on

aga hinnad palkadega

võrreldes sellised, et

ostudele ei saanud

just palju mõelda. Saa-

davast valgest läheb

välismaalasel Rootsis

keskmiselt kolmandik

korterile, kolmviien-

dikku söögile. Ülejääk

on üks viieteistkülm-

nenlik...

Tõllal, kui veel eest-

lased elasid laagri-

tes, oli mõnikord ka

juhuseid, et neid küidi

kodumaale tagasi kut-

sumas. Hiljem ei ole

tagasimeelitajatega

sealsetel eestlastel

enam palju tegemist

olnud.

-----oOo-----

SÜNNIPÄEVI

27. augustil - Hilda

Kaare.

"OUR STARS AND STRIPES" kirjutas"Izvestia" andistab...

"S & S" teatakse Moskvas: N. Liidu valitsuse häälekandja "Izvestia" ründab ühes juhtkirjas teravalt inglase ja ameeriklaste vaheliseid suhteid Ida-Euroopa maade valimise toetus nimetades seda teiste riikide iseseisvuse ja suveräänsuse piiramiseks.

Leht lisab, et see oli olnud määduandev 1945. N. Liidu poolt Bulgaaria jt. riikide valimiste kohta, alles otse vastupidine USA, Briti ja Prantsusmaa seisukohale demokraatia taastamise suhtes vabastatud maades.

"Izvestia" juhtkirjas lausutakse muuhulgas: Oskõik, millise võrdsuse vahelise segamine kaotaks, ta on teise riigi sisemajadesse segamine.

VÄLISPOLITSIKA:

Quilinsile surmanuhtlust nõudis kõhtuistungil prokurör.

Soome valitsust on tunnustatud USA ja Briti poolt. Viimaste poolt on jõutud veendumisele, et 1945. a. märtsis toimunud valimised olid demokraatlikud ja vabad.

Dimitriy, end. Kominterni tegelane, on vabastatud N. Liidu kodakondsusest, et ta võiks kandideerida Bulgaaria valimistel.

Montgomery hoiatab DP-sid sakslaste mõrvamise ja riivamise eest. Nende kuritegude toimeajajate vastu võetakse tarvitusele draatilisod karistused.

Pavelitch, end. Kroatia liigijuht antakse sõjakurjategijana Jugoslaaviale välja.

Liikunute välisministrite nõukogu on otsustanud astuda kokku mitte enne 10. sept.

Hiina kommunistide juht Mao Tse Tung on võtnud vastu Tšiangu Kai-Seki kutse. Liikunute pidamiseks.

Hispaania välisminister avaldas lootust, et liitlaste rahuldas praegune režiimi ümbermuutmine traditsiooniliseks monarhiaks.

Jugoslaavlastel, kes ei võõrdu tagasi kodumaale, heidetakse välja kodakondsusest.

500.000 poolakat Briti tsöönis vastavad neil päevil ankeetlehtedele, kas nad soovivad pöörduda kodumaale tagasi või mitte.

Handžura jaapanisõbralik keiser on tagasi astunud. Ta olevat vahistatud venelaste poolt.

UNRRA konverentsil võeti vastu otsus, et ka Itaalia ja Austria hukkuvad edaspidi saama abi.

Kõrgemad Austria võimad Jlemaustrias, landeshauptmann dr. Nigl ja ta abi dr. Rusegger on oma endiste sidemete tõttu natsidega vahistatud.

Hitler vängil Aafrias?

23. armeegrupi peakorraldaja (AP) Ose kõrgemaid Briti ohvitseri arvamusel, et Hitler on siiski elus ja kõige tõenäolisemalt Saksamaal, võibolla Schleswig-Holsteinis, oodates valepaberitega varustatuna kasagil sõjavägede laagris kas talutöölisena või tehnilise jõuna normaalseks vabastamist.

Kui ta on elus, on ta tõenäoliselt oma välimust lasknud mõnelikult muuta.

Hitleril ja teistel natside juhtidel olid teadmised juures samuti kõigil vale sõjaväepaberid kaasas.

Liitlaste ametivõimud on Hitleri intensiivistanud parteikantsleri Ulema Martin Bormanni tagajärjel. Bormann viibis Berliinis viimastel päevadel koos Hitleriga ja on tõenäoliselt kasagil Põhja-Saksamaal.

CHURCHILL HOIATAB

Ühe oma hiljutises kõnes ründas Churchill teravalt Nõuk. Liidu teostatud valitsusi Euroopas.

Churchill seletas, et raudne võre on langenud N. Liidu poolt okupeeritud Euroopa osa ja muu maailma vahele, ning selle eesriide taga valitsevad terroristlike võtmetega kommunistlikud jõud.

Edasi nõudis ta veelkord, et aatompommi saladust tingimata hoitakse USA ja Briti poolt Venemaa ja teiste rahvaste ees.

JAPANI KAOTUS

Jälgikaudu 10. milj. inimest, s. o. kauendik Jaapani emamaa elanikkonnast, on Tokio raadio teatel liitlaste õhurünnakul surma või haavata saanud. Sellest arvust on 260.000 surmasaamud, neist kahe aatompommi läbi 90.000. Hävinud on 2,2 milj. maja ning peavarjatuks jäänud 9,2 milj. inimest.

Suveöö

=====

On impehuse suveöö
Ja taevaa vilgub tähti,
Kõik loodus uinub vaikusee,
Vaid puude liigub lehti.

Tuul taas põõsais sahistab,
Siis silkitab su põske.
Kui mõttes aknal istudes
Kõig kurb, vast silmgi rõske.

On võrdlematult kaunis öö -
Toob mälestusi hinge,
Kus õhturahu hõlõidus
On lõdvendanud pingi.

See öise õhu hõljutus
Kui kergitanuks loori
Su mõõdaveerend aja eest,
Mil veetsid päevi noori.

Kuis salapärasusi täis
Siis olid ööd ja päevad,
Kõig mõndki vana mälestust
Veel vaimusilma näevad.

Su ette kerkib laikiv järv,
Sõelained lasku lõõvad,
Siin metsa tume sinivär,
Kus karjaloomad lõõvad.

Ning vana talumaiake
Ja tuulik mõveeul,
Mil raskeks päevaloomuses
Veel tiivad võimsal keerul.

Nii mõõdub sinu silme eest
Kord kuju see, kord teine,
Kes mälestuste kerkides
Su ees kui oleks naine...

Ent kauge valgusärvatus
Ja kõuepilve mürin
Toob olevikku jälle sind,
Kõig kehast läbi värin.

Nii veereb päev ja saabub öö,
Aeg sammub oma rada.
Eks homme päevgi jälle ees -
Täis oma rõõmu, hõõgu.

Salzburg, juunis 1945

UUS JA VANA EESTI KEEL

=====

Kui kõneldakse eesti keeleuudusest, siis mõeldakse selle all tavaliselt mag. J. Aaviku keeleparanduslikke eksperimente. Üldisemalt on juba nüüd arvamane, et alles Aavik oli see mees, kes hakkas kuuldama ja looma uusi sõnu ning kuni Aavikuni me kõnelesime vana, põlist eesti keelt, kus vahest ainult grammatilistes vormides on olnud muudatusi ja parandusi.

Põhimõtteline keeleuuduse vastane, kes kuidagi ei taha harjuda iga-auguste "malbete", "sulnide", "jauniste" ja muude kunstisõnadega, kõneleb ise tegelikult keelt, kus tihti kuni 50 protsendiliselt esinevad "kunstisõnad". Esitame näitena ühe lause:

Kirjanik kogus huviga andmeid oma näidendi jaoks, mille peategelaseks oli kujur, kes püstitas mälestusmälestusest sangerlikele sõduritele.

Kui arvata välja sõna "sanger", tundub lause tänapäeva tavalisele keeletarvitajale vana ja kunstisõnadest vaba eesti keelena. Ent kui üldalt öeldakse lause oleks ilmunud mõnes raamatus või ajalehes umbes sada aastat tagasi, oleks lugeja reputanud arusaamatuses pead ja küsinud selle lahendamiseks sõnaraamatut.

Lause 17-st sõnast on tervelt 8 nn. "kunstisõnad", mis tällal olid tühiesi tundmatud. Nende loomisel on kaastegevad olnud meie kirjamehed alates P. R. Kreutzwaldi kuni mag. J. Aavikuni. Kes ja milline kunstisõna on loonud, seda näeme järgnevalt skeemist:

Kirjanik	kogus	huviga	andmeid	oma	näidendi	jaoks
(Kreutzwald)		(K. A. Hermann)	(J. W. Weski)		(A. Grenzstein)	

mille peategelaseks oli kujur, kes püstitas mälestus-

(A. Laipmaa)

(C. R. Jakobson)

sammas sängarlikele sõdurile.

(J. Aavik)

(W. Ridale)

Vanemaks "kunstõnaks" on lauses seega "kirjahik", mille võttis tarvitusele F. R. Kreutzwald kirjatarga, kirjatundja, kirjutaja, reemajakirjutaja jne. asemel. Jakobson oma koolirasumatutes hakkas tarvitama "mälestik", lühem aga ühtlasi rea teisi geograafilisi mõisteid, millest enamuses on jäänud tänapäevani püsima.

A. Grenzsteini loodud on "näidend", senise näitemängu asemel. Tema loodud on rahvalikus veel sõnad "male", "andestama" jne.

K. A. Hermann paljudest "kunstõnadest" on jäänud püsima ja võetud üldisemalt tarvitusele ainult "huvi". Hermann poolt tehti omal ajal ettepanek võtta tarvitusele ooperi asemel "lauleldus", paljamingu asemel "naljandus", kurbumingu asemel "kurvandus" ja üldiselt näitemängu asemel "vaadendus". Oma "laulu ja mängu lehes" Hermann karutaski ise järjekindlalt neid sõnu, loobus aga sellest hiljem, kuna Grenzstein ühes "Olüüku" salvas artilis tegi kogu selle "keelelise naljanduse" niivõrd naeruväärseks, et asi hakkas käima lõpuks vanahärrale endalegi närvidel.

Vähemtele, on teada, et "kunstõnade" loomise kallal on olnud emotsionaalset ja J. R. Riisonen. Tema poolt kujundatud sõnadest on saanud üldtarvitavaks "tegur" ja "olenema".

Võrdlemise tulemusrikkalt on eesti keelt uute sõnadega rikastanud luuletaja V. Ridale, kelle loodud või kasutusel võetud sõnadest üldtuntumad on "põgus", "tohutu", "ähmane", "sõdur", "veetloma", "vaid" (ainult) ja palju teisi.

Naiskirjanik Anna Haava tegi sajandi algul ettepaneku, hakata naissoost "tõna" asemel kirjutama "tana". Peale Haava enda aga ei leidnud uus sõna kasutajaid ja ununes varsti.

Kui kõik need "kirjanikud", "andmed", "näidendid" ja "kujurid" oma seadetele keeletarvitajale tundusid võrastava ultramodernismina, siis sama võrastavalt ja umbusklikult suhtuma me tänapäeval paljudesse Aaviku uuendustesse. Kuid on vist küll päris tõenäollik, et kui meie praegu saaksime lugeda mõnd kirjutist aastast 2000, siis küsisime meid samuti sõnaraamatut, nagu meie eelkäijad üldtõõdud lause mõistmiseks. Milline võiks olla 50-60 aasta pärast eesti keel, seda on mag. Aavik näidanud ühes oma kirjutises näidata. Toome sellest huvitavaid tulovali eesti keele proovist katke:

Mimi no dr. Hirnberg, prof. X linnas, põlnud paljudelle tundmatu. Ta oli range teadusmeh, eraelus malbe, peagu ule, aldis, siiski Haava sõõstiselle, mis johtusid enamasti nõrdimisest.

Tänapäeva eesti keeles kõlaks see lause järgmiselt:

Dr. Hirnbergi nimi, prof. X linnas, põlnud paljudelle tundmatu. Ta oli va-ri ja nõudlik teadusmeh, eraelus tagasihoidlik, peagu arg-häbelik, allus siiski pöörase viha sõõstudele, mis põhjustusid enamasti kangest meeleohast (kõlbelisest vihast).

Sõna "no" tähendab omastavat kähnet väljendavat eesõna, mis vastab näit. ingliskeelele "of" ilq.

Aaviku arvates üldtõõdud katke võib tegelikult tunduda 100 aasta pärast isegi vanamoodseks, sest peale uute sõnade olevat ka grammatika siia võetu teine.

Tokib küsimus, kas keelouuendus ei saavuta lõpuks siiski piiri, kust edasiminek osutub väheks ja kõlava emakeele huvides, juba ebasoovitavaks; kus vähemalt keeleparandamine senises ameerikalikus tempos tundub juba ebaproto ja ebaloomuliku nähtena.

M I S O N U N R R A

Hiljutisel UNRRA konverentsil võeti suure hääleomajussaga vastu - Nõuk. Liidu, Jugoslaavia, Tšehhi ja Poola vastuseisust hoolimata - otsus, mis näeb ette ka nende välis- ja maade tootmise ja- kamist läänemaade poolt okupeeritud Saksa ja Austria aladel, kus prognoosid olukorras ei soovi pöörduda kodumaale tagasi. Selle otsusega on eelolevaks kuuks kauba, kuni uue UNRRA konverentsini ke eestlas- tel Saksa maal kindlusta- tud tootlustamine ja hoolitamine UNRRA poolt. Kahtlemata hoiab meil paljusid, mis on siin UNRRA, millel on alustel ta töötab ja kes seis- vad selle organisatsioo- ni taga.

UNRRA - United Nation Relief and Rehabilitation Administration (ühenda- tud rahvaste abi ja uuesti-hoekstegemise va- litus) loodi ametlikult 9. nov. 1943, mil ühinema- rahvaste esindajad kirjuti Washingtonis alla vastavastandusele kokku-

leppole: UNRRA peadirek- tori ameti võeti vabestatud maade abistamine toidu- ainete, arstide, riide- jne n.ö. et neis maadel- ni kiirelt kui võimalik jõutaks uuesti normaalse- lu rütmidesse.

UNRRA asutajateks olid 44 riigi esindajad, hiljem liisandus veel teisi, nagu Poola, Tšehhi, Ukraina NSV, Valgevene NSV.

UNRRA peadirektoriks va- riti end New-Yorki kubor- nar Herbert H. Lehman.

Organisatsiooni taot- rum asub Washingtonis.

UNRRA nõukogu koosneb kõigi liikmesriikide esindajatest ja on ühtla- ai tähtsaimad küsimusi otsustavaks kogumiks. Ta otsused langetatakse liht- sa hääletusega. Nõu- kogu istub kokku vähemalt 3 korda aastas.

Keskkomitee koosneb USA, Briti, Hiina ja Nõuk. Liidu esindajatest, olles alaliselt koos.

Peale selle on veel ole- mas Euroopa komitee pea- korteriga Londonis ning Ida-Aasia komitee. Jagunenuna alade järgi

töötavad välismaajandus, D. P. - ds, tervise- nohu, tööstuse jne. komiteed.

Peadirektor abista- tura talia alluvast staabist, juhivad abis- tarmist 23 tegelikku läbiviimist.

Abistamistööks vaja- likud summad ja ma- terjalid saab UNRRA liikmesriikidelt.

Iga liige, kelle ko- duma territoorium

poli: olud vaenlase- poolt okupeeritud, mak- sis UNRRA jaoks ühe protsendi oma rahvus- likust sissetulust aastas. Kokku ligi 24 miljoni dollarit ras- di niimoodi esimeseks kaitseliseks, sellest üle 1 1/4 miljoni USA poolt. Island an- dis kõige väiksema osa - 50.000 dollarit.

Suurim osa UNRRA maksumust antakse riiki- de poolt natuuras. Nii annavad USA, Austra- lia, Kanada nisu, liha, piimakonservid jne.

Taljeeride okupa- tiooni all olnud riik- tid tasuvad toetuse eest võimaluse korral tulevikus.

RAHVALOONING SAKSA OKUPATSIOONI AJAL

M i l l a l i s p e b s t d a ?

Selle kohta liikus ringi anekdoote mitmesugustes variatsioonides. 1940. a. värsinev anekdootis ennustati: Sõda lõpeb siis, kui Mussolini lösk läheb Hitleri haualle ja leiab seal- tlespoolduna kolmanda liitlase.

Või teine ennustus: Sõda lõpeb siis, kui Gëbbelsi püksid lähevad Gëringi jalga.

Eestis kõneldi sõda anekdooti ja nii- et Gëbbelsi asemel Gëldi Litzmann ja Gëringi asemel MRC.

Tuht "matemaatiline" ennustus järele- pidi sõda lõppema 1944. a. Tulenus san- di järgmiselt:

Saksa esimeseks presidendiks oli

Ebers - 1918-23. Ebersi nimes on viis tähte ja valitses 5 aastat. Järgnes Hindenburg, kes juhtis Saksa riiki 10 aastat (nimes 10 tähte). Siis tuli Hitler (1933-1939) - 6 aastat, nimes 6 tähte. Siis algas sõda - Krieg. 88nas on 6 tähte, järelikult pidanuks sõda kestma ka 6 aastat, s. o. 1939-44.

G e r m a n i a

Seoses saksa röövpoliitika-koos- ga okupeeritud maades oli londu- lastud järgmine "võõrsõnade selo- tus":

Kui laos varastab, siis on see ma- pia; kui täiskasvanud varastab, siis on tegemist klopevõnniaga. Kui aga kogu rahvas varastab, siis on see germania.

MEIE MEHI

Laagri tenor

Ühel ilmsel päeval tuli ta äkki laagri ja juba õhtul lõi laulu lahti. Väib oletada, et ilus tenor, mis õhtuvaikuses tungis läbi barakideinte, tungis ka nii rahnegi näitsiku südamekambrikesse. Kuid eeldamata on salajasel asjal ja neist me siinkohal rääkimine ei ole õige.

Uks on aga kindel, et tollest pühast viigomini õhtust peale vallutas laul laagris endale kindla koha. Ei läinudki palju aega mööda, kui juba laagri-rahval avanes võimalus kuulata toda tenorit ja näha ka tema oravikku väris avalikult.

Nend olid nõndaninastatud "Glasenbachi" võivad ehk lahkumise õhtud, millele järgnesid markorad ja "sinine omavõlu", mil "püha isa" käis ise õhturimodues akende taga koputamas ja rahvast kogunemisele üles kutsumas. Nend olid meie tenori hiilgeõhtud - ja seal lõi ta endale tunnustuse.

Selle otsene tulemus oli see, et ta valiti kultuurtoimkonna juhatajaks - võimalik, et otsustav sõna oli sealjuures õnnemal pool.

Õigustas väid läks lahti täie hooga. Tulemuseks oli esimene improviseeritud "eesti õhtu". Tollel õhtul meie tenor lüüdis kuulajaid meeldivalt sellega, et esitas sissajuhatajaks väljastpoolt kava omakomposseeritud rahvaväljal "Kes koerasab kergitab" motiividel loodud palakose "Vabandage väga, mu kurk on haige", mille mahedat varjatud humorit mõistid vaid väheseid muusikassjatundjaid. Kavas ettenõutud vald esitati tundu headuses. Tolle õhtu menu kindlustas meie tenorile väikese turnee ka välismaailma - ameeriklaste õhtule kus esines täie menuga.

Järgnes "aine" "Eesti õhtu" samuti edukalt meie tenorile ja järgneb veel kolmas ja neljaski, ning kindlasti figureerib kõigis nende kavades kindlasti üks nina - Raudma. Siis teadke, et tema see ongi - see meie tenor. Eeltoodud üksikud liigud on vaid väikesed etapid, mis märgivad Raudma tegevust laagris. Ei tule aga arvata, et ta vahupeal puhkaks loorberiteil. Suugi mitte. Ta on loomult vägagi tegevsihoidlik ja eelistab loorberite asemel puhata tavalisel laastukotil naga teisedki lihtsarelikud laagris. Et ta just alaliselt oma kindlakamääratud asemel ei puhka, on tingitud kunstniku hinge rahutust varest, sest kuna praegused võimalused ei luba suuremaid esinemisringkoseid, siis olgu väikeseks vaheluseks kollejalusogi vahetus.

Aga ka maidu ei püü just väge paigel. Liigub meeleldi inimeste seas. Üks vähesoid, kes käib laagris lipsuga ringi. Kui ka momendil lipsu just oas ei ole, siis on kindlasti taskus. Poeb vajalikuks vahel ka spordiga tegeleda, mis seisab peamiselt selles, et vaatab pealt kui teised võrku löövad. Ainult üks kord olevat ta tegelikult kaasa löönud ja nimelt siis, kui ühe loodu näitsik kiipetas läheduses pannkooke. Ja ka siis olevat pall Rand-

(Laagri tenor...) ma kkeest ikke sennapoolle veerenud, Kas oli nühid pühjuseks näitsik või panna-koogid, seda teab vahest kõige paremini Rendma ise.

Arvustajad, kes on alati kanged teiste inimeste vastu otsinud, väidavad, et R. eksivad vahel tooni võtmisega, - laud mitte oma oraalal, laulmisega, vaid nii laulu... aladel, kus vahel ka tooniga on tegemist. Et ta lauldes parema hääga saavutab kui kõneldes, selle vastu ei vaidle vist keegi. Ka mitte arvustajad. Ja kuna olime selliselt jõudnud täielikule üksmeelele, me mõtlen, ongi vist parim aeg lõpetada. Samikoolon.

PIIK KALENDRISS:

25. aug.: 1822 - suri P. R. Kreutzvald
1900 - suri Fr. Nietsche
1940 - sakslaste esimene suurim õhurünnak Inglismaale. Siit peale algavad vastastikused mässarünnakud tagalapiirkondadesse.
Eestis pannakse koh-
time nõukogude konstitutsioon.
27. aug.: 1914 - algas Tannebergi lahing.

LAAORI KROONIKA

Bariton Paul Mets asub ligemal ajal Salzburgi laagrisse. M. esimesest korduvalt ringhäälingus ja on samuti laulnud sisse heliplaate.

Inglisekeele kursus algab edasijõud-
vate seas omaaspeival. Algajate kur-
sus arvatakse arvata vasti nädala lõpul
kirjake õhtuks valmistuvad praegu
lõpetesse. Pidu toimub laup. 1. sept.

1. teidukaarti võeti ootamatult toot-
tatud kontrolli tulemusena leedulase-
toet. Leedulased olid osavahel jaganud
fra nende meeste kaardid, kes hiljuti
lõksid vabastamislaagrisse.

Ma ku kingsepal on antud ameeriklas-
te poolt lisateidukaarti tingimusega,
et ta võtaks normaalselt eest parat-
sada laagrielanike julatõusid.

Laagrisse saabub Vorelbergist krim.
J. Adamson abikaasaga, ins. Vassiljev
Ead Gasteinist abikaasaga ja A. Tammo-
kand Kumatoniist.

1800 kalorit

on ulatunud viimastel päevadel
koosmiselt toiduhulk laagris in-
imese kohta.

RONGAEHA LAAORIS

Laagrielanike poolt on korduvalt
põõratud laagri juhtkonna poolle
palvega, kutsuda korrald toas nr.
22 asuv noor ema Oie L., kes kõi-
tub oma 5-kuise lapsega lubamatul
kombel. Noor, värvalt 20-a. ema ei
hooldatse ei lapse puhtuse ega
toitlustamise eest nii nagu see
oleks vajalik, samuti jätkat vga
palju soovida kasvatuslik kllg.

Pärast asja selgitamist laagri
juhtkonna poolt kant si asi ette ka
ameeriklasest komandandile, kes
tegi korralduse, et ema hakkaks
oma lapse eest paremini hooldatse-
ma. Kui olukord ei parane, võetakse
tervitusele karmimad abinõud.

50 eesti sõjameest Regensburgi

laagris

Saabusnud teadetel viibib Regens-
burgi sõjavangide laagris umbes
50 eestlast, nende hulgas kuni 15
ohvitseri.

1000 Balti riikide kodanikke

tagasi põõrdunud

Reuteri teatel on Läänemeriikide
poolt okupeeritud Saksa maal
880.000 välismaalast. Seni on ko-
dumaale tagasi põõrdunud vaid
40.000 põgenikku. Eestlasi, lätlasi
ja leedulasi olevat siin 78.000,
kelledest 1000 on põõrdunud kodu-
maale tagasi.

Kodumaatute kartoteek Bad-Ischlis

Kristlik abistamisorganisatsioon
kodututele on asutanud otsimiskar-
toteegi Jugoslaavia, Rumeenia, Unge-
ri, Eesti, Läti ja Slovakkia põgeni-
ke jaoks. Kartoteek asub Bad Isch-
lis, Bahnhofstr. 5 ning seda juhtitak-
se piiskop Haini poolt. Põgenikke,
kes ei paku oma osinduse alla, kut-
sutakse üles end registreerima.

"Side" nr. 9, Salzburgi laagri eesti leht. Ilmub kaks korda nädalas, igal
teisipäeval ja laupäeval pärastlõunasti. Toimetuse: E. E. R. n. i. t. s. (vastut.),
K. V. e. s. i. l. o. ja R. T. r. o. o. s. t. Toimetuse aadress: Rauchenbichler, Camp
15, tuba 23, Salzburg. Täna lehte 12 lhekülge.